

УДК 37.02/316.02

ЗНАЧЕННЯ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Катерина Колеснік

доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0001-8928-4377
katrinkolesnik1@gmail.com

Надія Комарівська

кандидат філологічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-9538-4048
n.komarivska@gmail.com

Лариса Присяжнюк

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-7570-0197
larysa.prysiashniuk@vspu.edu.ua

Інна Стахова

доктор філософії, старший викладач кафедри початкової освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-8942-6248
kachayloinna@gmail.com

Анотація. У статті висвітлено особливості організації спільної діяльності, зокрема роботи в парі, для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Автори переконані, що цю технологію можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань тощо. Визначено, що навчити дітей вільно володіти діалогічним та монологічним мовленням, емоційно-експресивними засобами є одним із першочергових і актуальних завдань у системі мовної дошкільної освіти. У статті визначено необхідність врахування педагогічних закономірностей і лінгвометодичних принципів, наведено приклади вправ для роботи в парі з метою розвитку мовлення. Встановлено, що

парна діяльність сприяє активізації й результативності навчання дітей, вихованню гуманних стосунків між ними, самостійності, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, а також прислуховуватися до думки інших, культурі ведення діалогу, відповідальності за результати своєї праці.

Ключові слова: розвиток мовлення; спільна діяльність; робота в парі; діти старшого дошкільного віку.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі реформування дошкільної освіти одним із головних завдань є створення найкращих засобів для розвитку й максимальної реалізації нахилів і здібностей особистості. Тому постає питання про пошук таких форм організації освітнього процесу дітей дошкільного віку, які б найбільшою мірою забезпечували цей розвиток. Однією з таких форм є організація спільної роботи дошкільників, до якої відносять роботу в парі.

Останнім часом значно підвищився інтерес до вивчення спільної навчальної роботи та впливу її на розвиток дітей. І хоча дидактичний і виховний потенціал такої роботи старших дошкільників досить значний, вона в сучасній системі освіти використовується мало, це зумовлено рядом причин: невідповідністю вихователів, відсутністю загальної концепції запровадження спільної роботи дошкільників в освітній процес, недостатнім теоретичним аналізом проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою організації спільної діяльності дітей займалися відомі українські педагоги: О. Волошина, Н. Гавриш, Н. Кириченко, К. Крутій, В. Кузьменко, Н. Лазаренко, Т. Науменко, С. Нечай, З. Плохій та ін. На їхню думку, спільна діяльність створює певні умови для формування позитивної мотивації учіння.

У дослідженнях Я. Бартецького, М. Виноградова, В. Котова, В. Оконя, І. Чередова та ін. спільну діяльність розглянуто як форму організації навчання та як фактор активізації навчальної діяльності. Науковці та методисти Н. Андрусик, А. Гончаренко, К. Крутій, В. Кузьменко, С. Нечай, Т. Піроженко, Л. Якименко присвячували свої дослідження питанням практичного застосування спільної роботи, а також кваліфікують спільне навчання як одну з інтерактивних технологій.

Проблеми змісту і методів навчання мовлення в закладах дошкільної освіти плідно розроблялися А. Богуш, Н. Виноградовою, Н. Гавриш, К. Крутій, Л. Шадріною та ін. Питання соціокомунікативних компетентностей дошкільників знайшла свої відображення в розвідках Н. Бібік, М. Галицької, А. Гончаренко, Н. Лук'янчук, О. Максимової.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – обґрунтувати на теоретичному та практичному рівнях можливості організації

роботи в парах у закладах дошкільної освіти з метою розвитку мовлення дітей.

Результати дослідження. У Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) (2021, с. 19) приділяється значна увага питанням оволодіння дітьми вміннями орієнтуватися в ситуації спілкування, зв'язно, логічно, послідовно викладати думки. Саме цим пояснюється потреба в якісному навчанні дітей діалогічного мовлення, створення власних висловлювань.

Враховуючи психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку та рівень їхньої готовності до спілкування, вважаємо, що застосування інтерактивних технологій навчання в закладі дошкільної освіти варто розпочинати з роботи в парах. Вона дає рідкісну можливість говорити, висловлюватись, час подумати, обмінятись ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед групою. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, умінь висловлюватись, критично мислити, умінь переконувати та вести дискусію.

Формування творчої особистості, здатної плідно працювати в різноманітних сферах суспільної діяльності, тісно пов'язана із засвоєнням правил спілкування в різноманітних комунікативних ситуаціях. Тому завдання вихователя – навчити дітей вільно володіти діалогічним та монологічним мовленням, емоційно-експресивними засобами, постійно дбати про мовленнєву досконалість. Це одна з першочергових і актуальних проблем у системі мовної дошкільної освіти.

Навчання не може існувати без постійного навчального спілкування, при якому дитина, зрозумівши, чого вона не знає, не вміє робити, сама починає активно діяти, включаючи в цей процес вихователя, як досвідченого партнера. Думка дорослого при цьому сприймається дітьми як одна з можливих точок зору, яку треба співвіднести з власною, і думками інших дітей. Необхідність такого спілкування випливає з природи пошукової, дослідницької діяльності, за якої пошук істини поодинокі неможливі, необхідний колективний пошук, який супроводжується постійним обміном думками. Дорослий може будувати спілкування з дитиною на занятті лише в тому випадку, коли він постійно утримує особливості дитячої точки зору на предмет на самого себе (Бородій, 1998).

Навчання діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку дає можливість розвивати їхні творчі здібності в обґрунтуванні власних думок і відповідей. Діти навчаються розмірковувати над тими проблемами, які ми ставимо перед ними в процесі навчання.

Діалогічне мовлення – це процес взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі

виступає як слухач і як мовець (Глазова, 2003).

Спілкування, як правило, проходить у безпосередньому контакті учасників, які добре обізнані з умовами, в яких відбувається комунікація. Діалог передбачає зорове сприйняття співрозмовника й певну незавершеність висловлювань, що доповнюються позамовними засобами спілкування (мімікою, жестами, контактом очей, позами співрозмовників).

Однією з найважливіших психологічних особливостей діалогічного мовлення є його *ситуативність*, адже часто його зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, в якій воно здійснюється. Діалогічне мовлення тісніше пов'язане з ситуацією, ніж монологічне та є більш динамічним, ніж монологічне. Кожен із співрозмовників висловлює своє ставлення до предмета розмови, до позиції другого партнера.

Характерною особливістю діалогічного мовлення є його *емоційна забарвленість*. Справжній діалог містить репліки подиву, захоплення, оцінки, розчарування, незадоволення та інше. Іншою визначальною рисою діалогу є його *спонтанність*. Діалогічне мовлення, на відміну від монологічного, неможливо спланувати заздалегідь.

У старшому дошкільному віці відбувається інтенсивне засвоєння дітьми лексики, граматики (відомостей про граматичні форми), елементів синтаксису (відомостей про нескладні синтаксичні конструкції), а також відомостей про інтонування речень і текстів. Розвиток мовлення, у тому числі й діалогічного, слід поєднувати з вивченням відомостей з фонетики, граматики, правопису. Кожен член групи отримує своє завдання, виконує його, аналізує висновки разом з наставником. Засвоївши свою частину матеріалу, діти можуть проводити взаємонавчання й взаємоконтроль. Передача знань відбувається в чотири етапи, завдяки чому кожен член групи засвоює чотири частини матеріалу, що вивчається (Освітні технології, 2002).

Діалогічне мовлення дітей необхідно збагачувати новими словами. На заняттях вихователь повинен проводити словникову роботу, постійну увагу приділяючи визначенню рівня сформованості в дітей основних навичок говоріння.

Говоріння має бути правильним, свідомим, виразним, що передбачає: розпізнавання дітьми відтінків лексичних значень слів, словосполучень, фраз та усвідомлення змісту всієї розповіді; уміння в темпі, нормальному для сприймання співрозмовником, передати, доповнити, продовжити сказане чи почуте, застосовуючи художні засоби виразності, та вживання синонімів із метою уникнення повторів; знання дітьми норм етики спілкування (Нор, 1998).

Навчання дошкільників мовлення, зокрема діалогічного, ґрунтується на

врахуванні педагогічних закономірностей і таких лінгвометодичних принципів:

- взаємозв'язок у навчанні, вихованні та розвитку дітей;
- функціонально-комунікативна спрямованість;
- стилістична диференціація;
- взаємозв'язок розвитку усного і писемного мовлення;
- оцінка виразності мовлення;
- розвиток чуття мови;
- взаємозв'язок мовлення і мислення;
- системний підхід до мовленнєвого розвитку;
- активне керівництво процесом розвитку мовлення;
- безперервність і наступність в мовленнєвому розвитку;
- оптимізація у виборі методів, прийомів та засобів навчання мовлення.

Розвиваючи діалогічне мовлення, потрібно формувати в дітей уміння розмірковувати, порівнювати, аналізувати, узагальнювати, розвивати творче мислення, пам'ять, спонукати дітей до будови власних висловлювань (Борківська, 2003).

У дітей старшого дошкільного віку необхідно сформувати такі вміння: складати діалог на задану тему; використовувати формули мовленнєвого етикету («ввічливі» слова, українські форми звертання тощо); дотримуватись правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловлювати свою думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати); додержуватись норм літературної мови (Базовий компонент, 2021).

Правильно будувати фразу дитині допомагають під час діалогу жести, міміка, репліки співбесідника. Це є своєрідним стимулом коригування власного мовлення. Вправи для навчання діалогічного мовлення доречно проводити шляхом роботи в парах. При цьому важчу роль у парі доручати сильнішому дошкільникові. Повторне виконання цієї вправи буде легшим, тому потім цю роль уже зможе взяти на себе слабша дитина.

Побудова таких завдань розпочинається з формування навчально-мовленнєвої ситуації. Вихователю необхідно вирішити такі завдання:

1. Визначити предмет майбутньої розмови, враховуючи зміст розмовної теми й потреби засвоєння мовного матеріалу. Предмет розмови завжди має бути оцінений і під кутом зору його розвивальних і виховних можливостей.

2. Визначити соціальні ролі для дітей, які об'єднані в дві групи, і відповідно сформулювати для них два комунікативні завдання.

3. Враховуючи предмет і мету розмови та фактичні можливості старших дошкільників, скласти текст передбачуваного діалогу.

4. З'ясувати, чи всі діти спроможні побудувати логічні висловлювання на

основі предмета і комунікативного завдання.

5. З'ясувати, чи всі дошкільники володіють достатнім рівнем мовно-мовленнєвої підготовки. На основі тексту визначаються місця можливих помилок. Виходячи з цих даних, вихователь складає і пропонує учням мовну або мовленнєву підтримку.

6. Продумати послідовність виконання завдань двома дітьми, виявити місця можливих помилок і сформулювати для них відповідні застереження.

7. Визначити найдоцільніший спосіб пред'явлення підтримки висловлювання.

Розв'язавши послідовно всі перелічені завдання, вихователь отримує завдання, придатне для застосування у вигляді синхронної роботи пар. Проте на початковому етапі рекомендується дотримуватися такої послідовності виконання підготовчих завдань. Наведемо кілька прикладів таких вправ для роботи в парі з використанням сюжетних картинок:

1) Складіть діалог на тему «У магазині» за сюжетною картинкою та опорними словами.

– Уяви, що ти хочеш купити акваріумних рибок. Ти прийшов до зоомагазину, але не знаєш про рибок нічого.

Опорні слова: доброго дня, подобаються рибки, хотів би розводити, знаєшся в цій справі, уперше, порадьте, довідник, умови утримання, чи є види рибок, дуже вдячний, приходь.

2) Склади репліки, щоб вийшов діалог на тему «У музеї».

Опорні слова: музей, скільки цікавого, дізнаємось про, життя в часи давні, кольчуга, вона, мабуть, важка.

3) Віднови репліки мамі й дитини за картинкою «На кухні», щоб вийшов діалог.

Опорні слова: любить готувати, допомагати, молодець, гарна помічниця в мамі.

4) Домовся з товаришем: хто яку роль буде виконувати. Побудуйте діалог на тему: «Розмова по телефону», користуючись виразами:

Доброго вечора, вибачте, потурбував, щось сталося, захворів, до школи, пропущу заняття, не турбуйся, одужуй, усе гаразд, дякую, до побачення.

5) Складіть діалог на тему «Як пройти?» за сюжетною картинкою та опорними словами:

Будь ласка, підкажіть, перейти, йди прямо, зверни, побачиш, гаразд, дякую, не заблукаєш, зрозуміло пояснили, усього доброго, удачі.

Один із поширених прийомів організації групового діалогу може включати такий спосіб підтримки: більш-менш повний діалог розписують за ролями, які

розподіляють між учасниками, пропонують скласти діалог, а потім кілька разів «програти» його ситуативно.

У закладі дошкільної освіти дитина оволодіває монологічним мовленням, збагачується її мовне середовище: вона чує зразки усного і писемного мовлення вихователя, сама продукує різноманітні тексти, *вивчає українську мову*.

Монолог – це організований вид мовлення, що передбачає тривале висловлення однієї особи, яка звертається до аудиторії. Для монологу характерним є планування висловлювань. Він може бути підготовленим, продуманим.

Текст – витвір мовленнєвого процесу, який характеризується завершеністю й складається із заголовка та особливих одиниць (понадфразових єдностей), об'єднаними різними типами лексичних, граматичних, логічних, стилістичних зв'язків, що мають певну цілеспрямованість і прагматичну установку. Тому навчальний текст повинен служити основою усного монологічного мовленнєвого висловлювання.

Найпростішим з погляду структурної побудови є опис, розповідь, повідомлення. Під структурою монологічного висловлювання дослідники розуміють побудову всього тематичного висловлювання, враховуючи послідовність його частин і тип смислового зв'язку між компонентами. У зачині використовуються фрази, спрямовані на привернення уваги, вказують на предмет і ціль висловлювання. Основна частина ретельно розкриває тему і складається з однієї або кількох понадфразових єдностей. Цілісність досягається завдяки засобам зв'язку як між фразами, так і між єдностями. Матеріал в основній частині викладається за певною логічною основою. Так в описі логічною основою буде не тільки порядок розташування предметів чи ознак у просторі, а й ступінь їх важливості. У розповіді логічною основою буде хронологічна послідовність подій. Підсумок – це короткий висновок із сказаного в основній частині. Уже в закладі дошкільної освіти діти опановують тричленну будову тексту (Базовий компонент, 2021).

Монологічне мовлення складніше за діалог. Тому старші дошкільники стикаються з труднощами. Втрачаються звичні для дітей спонукальні мотиви діяльності (діалогічне мовлення не викликає сумнівів у своїй потребі). Висловлювання дошкільників є часто недостатньо вмотивовані. Діти не розуміють, для чого будувати монолог, отже втрачається смисл спілкування. Саме це треба подолати дитині. Теми для дитячих висловлювань пропонує вихователь.

Тому дітям важко увійти в задум, сприйняти його як власний. Вони звужують або розширюють тему, часто говорять на іншу. Ще важче дитині,

розкриваючи тему, оцінити сказане з точки зору адресата, а звичні форми зворотного зв'язку, як при діалозі, не може використати (міміка, жести, репліки співбесідника).

Серйозно заважає в оволодінні процесом творення тексту недосконалість граматичної структури мовлення. У старших дошкільників переважають непоширені одноманітні речення типу: зайчик сірий, зайчик біжить. Їм важко об'єднати в одному реченні ознаку і присудок, бо вони ще недостатньо володіють відповідними мовними засобами. Щоб навчити дітей викладати свої думки і почуття, треба сформувати уміння зв'язного мовлення: будувати зміст повідомлення, уміння орієнтуватись в умовах спілкування, добирати для нього необхідний матеріал, правильно вживати форми слів, редагувати тощо.

Орієнтуватися в ситуації спілкування – це значить з'ясувати, для чого створюється висловлення (повідомити щось чи вплинути на співбесідника), для кого призначене (знайомому, незнайомому, одному, багатьом). Якщо умови зрозумілі, будувати висловлювання неважко. Тому вихователь повинен увести учнів у мовленнєву ситуацію, навчити в ній орієнтуватися, створити такі умови, які б викликали бажання розказати про побачене. Крім того треба передбачити такі прийоми, які б спонукали малого автора задуматися, як слухач буде сприймати його висловлювання. Це виховує стійкий інтерес до роботи над твором.

Педагог наголошує, що перед початком роботи над складанням висловлювання мовець повинен добре продумати тему висловлювання (те, про що розповідатиме) й основну думку (відповідь на поставлене темою питання (для чого розповідати). Інакше мовлення стане беззмістовним, не буде служити меті спілкування. Хід думки, добір варіантів для її вираження у відповідному стилі дасть можливість автору зрозуміти, як його мовлення сприйме адресат.

Щоб розкрити тему, основну думку висловлювання треба вміти добирати матеріал для висловлювання і користуватися ним у творчій праці. А для цього треба вчити дітей спостерігати, помічати в предметах найістотніше, їх ознаки; прищепити навички самостійної роботи з книгою, картиною, навчити фіксувати спостереження, враження, роздуми (Освітні технології, 2002).

Наведемо приклади завдань для роботи в парі, що сприяють формуванню мовленнєвих умінь:

1. Попрацюйте в парах! Уважно прослухайте текст і подумайте, чи всі речення зв'язані між собою за змістом. Яких речень у тексті бракує? Складіть розповідь.

2. Попрацюйте в парах! Прослухайте текст і подумайте, яка тема і мета цього тексту. Доберіть влучний заголовок. Обговоріть ці питання в парі.

3. Попрацюйте в парах! Під час слухання тексту знайдіть слова, які пов'язують між собою речення. Обговоріть та висловіть свої міркування. Доберіть заголовок.

4. Написання листа:

а) Працюємо в парах! Складіть колективний лист до своїх спільних друзів. Вкладіть його в конверт і попросіть вихователя заадресувати його.

б) Попрацюйте в парі! Складіть два привітання з нагоди Різдвяних свят. Одне – найближчому другові, друге – близькій дорослій людині.

5. Прослухайте текст. Обговоріть в парі та відредагуйте його.

Я всьо допомагаю для своєї мами. Прибираю у кімнатах, мию посуду, хожу в магазини. Ми разом стіраємо. Коли мама утужить, я допомагаю скласти до шкафа.

Групова (парна) форма діяльності особливо успішно використовується в роботі з розвитку мовлення: для обговорення прочитаного тексту вихователем або проблем, пов'язаних із ситуаціями повсякденного життя, непідготовленого усного переказу, власних висловлювань, які діти розповідають один одному в парах (Педагогічна психологія, 1991). Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що парна діяльність сприяє активізації й результативності навчання дітей, вихованню гуманних стосунків між ними, самостійності, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, а також прислуховуватися до думки інших, культурі ведення діалогу, відповідальності за результати своєї праці. Робота в парі на занятті створює певні умови для формування позитивної мотивації учіння дошкільників.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Під час роботи в парі діти вчаться стверджувати свою активну позицію, формулювати й відстоювати її, переконувати інших. Водночас тут створюються сприятливі передумови до формування в дітей умінь змінювати свою позицію. Це, у свою чергу, дає можливість старшому дошкільнику засвоїти різні моделі поведінки залежно від ситуації, ставити себе на місце іншого, а сприймання чужих переживань сприяє формуванню в дітей рефлексії свого «Я» і партнерів по діяльності. З'являється можливість регулювати діяльність інших дошкільників і відчувати їхній регулюючий вплив на собі, тобто виступати і як вихователь, і як дитина.

Удосконалення мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку на сучасному етапі зумовлюється передусім зростаючими соціальними потребами в особистості високої мовленнєвої культури, здатної вільно користуватися мовними засобами в різноманітних комунікативних ситуаціях. Робота в парі ефективно допомагає підвищенню рівня розвитку діалогічного

мовлення дітей; вдосконаленню інтонаційних умінь і навичок; розвитку зв'язного мовлення, що знаходить відображення не тільки на заняттях, а й у спілкуванні з рідними, друзями; виробляє культуру мовленнєвої поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://bit.ly/3Kvuk0p>
2. Богуш, А. М., Варяниця, Л. О., Гавриш, Н. В., Курінна, С. М., Печенко, І. П. (2006). *Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія*. Луганськ: Альма-матер.
3. Борківська, Р. В. (2003). Дослідження групових форм навчальної діяльності в зарубіжній педагогіці. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія, Вип. 8*, 56–59.
4. Бородій, Д. І. (1998) Організація вчителями спільно-розподіленої учбової діяльності (Групова робота учнів). *Практична психологія та соціальна робота, 6–7*, 21–24.
5. Гавриш, Н. (2003). *Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання*. Київ: Профосвіта.
6. Глазова, О. (2003). Навчання діалогічному мовленню. *Дивослово, 1*, 31–33.
7. Нор, Е.Ф. (1998). *Технология организации групповой учебной деятельности*. Николаев.
8. Пехота, О. М. (2002). *Освітні технології: навч.-метод. посіб.* Київ.
9. Прокаленко, Л. М., Ніколенко, Л. М., Ніколенко, Д. Ф. (1991). *Педагогічна психологія: навчальний посібник*. Київ: Вища школа.

THE IMPORTANCE OF JOINT ACTIVITIES FOR DEVELOPMENT SPEECH OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

Kateryna Kolesnik

PhD, Senior Lecturer of the Department of Preschool Education
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-8928-4377

katrinkolesnik1@gmail.com

Nadiia Komarivska

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of
Primary Education

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-9538-4048

n.komarivska@gmail.com

Prysiazhniuk Larysa

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of
the Department of Preschool Education

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-7570-0197

larysa.prysiazhniuk@vspu.edu.ua

Inna Stakhova

PhD, Senior Lecturer of the Department of
the Department of Primary Education
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-8942-6248
kachayloinna@gmail.com

Abstract. The article highlights the features of the organization of joint activities, including work in pairs, for the development of speech of older preschool children. The authors are convinced that this technology can be used to achieve any didactic goal: learning, consolidation, testing, etc.

Well-known Ukrainian teachers O. Voloshyna, N. Havrysh, N. Kyrychenko, K. Krutiy, V. Kuzmenko, N. Lazarenko, T. Naumenko, S. Nechay, Z. Plohiy and others dealt with the problem of organizing joint activities of children. According to them, joint activities create certain conditions for the formation of positive motivation for learning. In the studies of J. Bartetsky, M. Vinogradov, V. Kotov, V. Okon, I. Cheredov and others, joint activities are considered as a form of organization of education and as a factor in intensifying educational activities. Scientists and methodologists N. Andrusyk, A. Honcharenko, K. Krutiy, V. Kuzmenko, S. Nechay, T. Pirozhenko, L. Yakymenko devoted their research to the practical application of joint work, and also qualify joint learning as one of the interactive technologies.

Problems of content and methods of teaching speech in preschool institutions were fruitfully developed by A. Bogush, N. Vinogradova, N. Gavrish, K. Krutiy, L. Shadrina, and others. The issue of socio-communicative competencies of preschoolers was reflected in the investigations of N. Bibik, M. Halytska, A. Honcharenko, N. Lukyanchuk, O. Maksymova.

The purpose of the article is to substantiate at the theoretical and practical levels the possibility of organizing work in pairs in preschool institutions in order to develop children's speech. It is determined that to teach children to be fluent in dialogic and monologue speech, emotionally expressive means is one of the primary and urgent tasks in the system of preschool language education. The article identifies the need to take into account pedagogical laws and linguistic and methodological principles, gives examples of exercises for working in pairs to develop speech. It is established that paired educational activities contribute to the activation and effectiveness of children's learning, education of humane relations between them, independence, ability to prove and defend their point of view, as well as listen to others, culture of dialogue, responsibility for their work.

Key words: speech development; joint activities; pair work; older preschool children.

REFERENCES

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia)* [Basic component of preschool education (new edition)]. URL: <https://bit.ly/3Kvuk0p>. [in Ukrainian].
2. Bohush, A. M., Varyanytsia, L. O., Havrysh, N. V., Kurinna, S. M., & Pechenko, I. P. (2006). *Dity i sotsium: Osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku* [Children and society: Features of socialization of children of preschool and primary school age]. Luhansk: Alma-mater. [in Ukrainian].
3. Borkivska, R. V. (2003). *Doslidzhennia hrupovykh form navchalnoi diialnosti v zarubizhnii pedahohitsi* [Research of group forms of educational activity in foreign pedagogy]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho.. Seriia: Pedahohika i psykholohiia*, 8, 56–59. [in Ukrainian].

4. Borodii, D. I. (1998) *Orhanizatsiia vchyteliamy spilno-rozpodilenoї uchbovoi diialnosti (Hrupova robota uchniv)* [Organization of teachers of jointly distributed educational activities (Group work of students)]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robot*, 6-7, 21–24 [in Ukrainian].
5. Havrysh, N. (2003). *Rozvytok movlennia ta navchannia doshkilniat ridnoi movy: meta i zavdannia* [Speech development and teaching of preschoolers in the native language: purpose and objectives]. Kyiv: Profosvita. [in Ukrainian].
6. Hlazova, O. (2003). *Navchannia dialohichnomu movlenniu* [Teaching dialogic speech]. *Dyvoslovo*, 1, 31–33.
7. Nor, E. F. (1998). *Tekhnolohiia orhanyzatsyy hruppovoi uchebnoi deiatelnosti* [Technology of organization of group educational activity]. Nikolaev. [in Russian].
8. Piekhoty, O. M. (2002). *Osvitni tekhnolohii* [Educational Technologies]. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Prokalenko, L. M., Nikolenko, L. M., & Nikolenko, D. F. (1991). *Pedahohichna psykholohiia* [Pedagogical psychology]. Kyiv: Vyshcha shkola. [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції 21.04.2022 р.